

BOCCACCIO

DEKAMERON

Fordította: Révay József

A verseket Jékely Zoltán fordította

Előjáró beszéd

KEZDŐDIK A DEKAMERON NEVEZETŰ KÖNYV,
MÁS NEVÉN GALEOTTO HERCEG,
MELYBEN SZÁZ ELBESZÉLÉS FOGLALTATIK,
MELYEKET TÍZ NAPON ÁLTAL ELMONDOTT
HÉT HÖLGY ÉS HÁROM IFJÚ ÚR

Emberség dolga szánakozni azokon, kiket balsors sújtott; és ámbátor ez minden embernek díszére válik, mégis legfőképpen azoknak tartozó kötelességek, kik már magok is vigasztalásra szorultak, s másoktól vigasztalásban részesültek: ha volt valaha valaki, kinek szüksége volt rá, ki sokra becsülte s kinek gyönyörűsége tellett benne, hát itt vagyok egynek mindjárt jómagam. Mivelhogy ifjú legény koromtól mind ez mostani időmíg nemes és magasztos szerelem perzselő tüze lobogott bennem, talán nagyobb lánggal, mintsem hogy illendő volna hitvány semmiségemben szólanom is róla; ámbátor hogy éppen ama jeles elmék, kik hírért vették ím ez dolgomnak, dicsérettel halmoztak érette, s becsületem előttük igen meggyarapodott, mindazáltal keserves kínzatással meg kellett szenvednem miatta, nem ugyan szerelmes hölgyem kegyetlenségének, hanem a keblemben fogantatott pusztító tűznek okán, melyet zabolátlan vágyakozásom vajmi gyengécskén fékezett: mivelhogy pedig semminemű illendő határon bévül nem hagyott nyugtot lelnem, bizony gyakorta kelleténél több gyötrődést zúdított nyakamba, mintsem ínyemre lett volna.

Ilyetén gyötrődésemben néhány barátaim nyájas oktatásai és dicséretes vigasztalásai oly híves enyhülést nyújtottak nekem, hogy nagy-erős hittel vallom: nekik köszönhetem, hogy sikerült megmenekednem a haláltól. Mindazáltal, mivelhogy így tetszett annak, ki maga véghetetlenségében megtörhetetlen törvényül szabta, hogy minden e világi dolog véges legyen, az én szerelmem is, mely minden szerelmeknél izzóbban lobogott, s melyet sem erősen feltett szándokom, sem a bölcs tanács, sem a nyilvánvaló szégyen, sem a belőle netalán támadó veszedelem nem bírt megtörni vagy meghajlítani, idők múltán maga magától oly igen lelohadt, hogy immár e mostani időre nem maradt belőle egyéb lelkemben, mint ama gyönyörűség, melyet a szerelem annak rendje szerint mindenkinek megad, ki nem merészkedik hajójával túlságosan messzire az ő tengerének sötét vizein: annak okáért most, hogy minden aggságom szertefoszlott, úgy érzem, hogy csupán az édesség maradt meg belőle, holott annak előtte ugyancsak szüntelen marcangolt-gyötört.

Mindazáltal, ámbátor a gyötrelmem elmúlt, azért nem halt ki belőlem az annak idején élvezett jótétemények emlékezete, melyekkel azok árasztottak el, kik irányomban tanúsított jóságukban megosztották velem az én gyötrelmeimet; hiszem, hogy ennek emlékezetét nem is oltja ki bennem soha más, ha nem a halál. És mivelhogy a háládatosság, hitem szerint, minden jelességek között legkivált dicséretes, visszája pedig a legnagyobb hitványság, nehogy háládatlannak nézzenek, feltettem magamban, hogy amennyire csekély erőmből telik, mostan már, hogy szabad embernek

mondhatom magamat, viszonzásképpen mindazért, amiben részesültem, némi enyhülést nyújtok, ha nem is éppen azoknak, akik rajtam könnyítettek, hiszen ezeknek jeles értelmök avagy jó szerencsájök miatt talán nincs is rá szükségök, hanem legalább azoknak, kik rászorulnak. És ámbátor az én támogatásom, avagy vigasztalásom, akárhogy nevezzük is, meglehetősen keveset jelenthet és jelent azoknak, kik rászorulnak, mindazáltal úgy vélem, hogy ím ez vigasztalást leginkább ott kell nyújtanom, hol nyilván legnagyobb szükség van reá, egyfelől, mert ottan hajt legtöbb hasznot, másfelől, mert ottan kedvesebb-kívánatosabb is.

És ki merné kétségbe vonni, hogy e vigasztalást, bárminő legyen is, sokkalta inkább a gyöngé nőknek, mint a férfiaknak illendő nyújtanunk? A nők remegve és pironkodva rejtegetik gyöngéd keblökben a szerelem titkos lángjait, hogy pedig ezeknek mennyivel nagyobb az erejök, mint a nyíltan lobogó lángoknak, tudják azok, kik próbát tettek benne: és ezenfelül a nők, atyjok, anyjok, bátyjok, férjök akarátja, kénye-kedve, parancsa kényszerűségéből szobájuk négy szük fala közé zártan töltik idejököt, és szemre ugyan tétlenül üldögélnek, de egyazon órában feltámad meg lelankad bennök az akarat, és különb-különb gondolatokat hánytorgatnak elméjükben, melyek bizony semmi módon nem lehetnek örökké vidámak. És ha ezeknek során, tüzes sóvárgásuk ösztökéje alatt némi búskomorság lepi meg lelkököt, bizonyos, hogy fölöttébb nagy gyötrelmökre fészket ver benne, ha ugyan újabb ösztönzések ki nem szórják onnét: nem is szólván arról, hogy a nők sokkalta gyöngébbek a béketűrésben, mint a férfiak. Szerelmes férfiakkal ilyesmi nem eshetik, amint nyilván megbizonyosodhatunk felőle. A férfiaknak, ha búskomorság, avagy nehéz gond leveri őket, bővében van rá módjuk, hogy megkönnyebbüljenek, avagy lerázzák azt magukról; mivelhogy nekik, ha kedvök tartja, mindig módjuk van benne, hogy ögyelegjenek, változatos dolgokat halljanak és lássanak, madarásszanak, vadásszanak, halásszanak; lovagoljanak, kockázzanak, avagy üzleteket kössenek. Bármelyik utat-módot választják is, mindegyik alkalmas arra, hogy egészen vagy részben lekösse lelkököt, és legalább kicsiny időre eltérítse a kelleetlen gondolattól: illetéknéppen, egyik vagy másik módon, vagy vigasztalódás száll reájuk, vagy legalább csökken a kellemetlenségök.

Annak okáért, hogy néni részben jóvátegyem a Sorsnak hibáját, mely éppen ott méri fukarabb módon segítségét, ahol csekélyebb az erő, mint ahogy a gyöngé nőknél látjuk: az a szándokom, hogy szerelmes hölgyeknek segítségül és menedékül (mivelhogy a többieknél megteszi a tű, az orsó és a motolla), elmondok száz novellát vagy mesét, vagy példázatot, vagy történetet, mindegy, hogy minek nevezzük, melyeket hét hölgyből és három ifjúból összeverődött tisztas társaság mesélt el a múlt halálos járvány szörnyű idején, és hozzáfűzök néhány dalocskát, melyeket a fent mondott hölgyek énekeltek az ő gyönyörűségökre. Ezekben a novellákban szóba kerülnek az újabb és a régi időkben esett mulatságos és zordon szerelmi történetek és egyéb kalandos esetek; eme novellákból a fent mondott hölgyek, kik ezeket majd olvassák, a bennök elmondott mulatságos esetek révén egyfelől gyönyörűséget, másfelől hasznos okulást meríthetnek; mivelhogy megismerhetik, mit kell keresniök, s egyúttal, hogy mit kell követniök: ilyesmi pedig, hiszem, nem eshetik anélkül, hogy el ne illanjon a búbánat. Ha pedig ez így leszen (adja Isten, hogy így legyen), akkor adjanak hálát Ámornak, ki engem megszabadított bilincseimtől, és módot adott rá, hogy gondoskodjam az ő mulattatásokról.

Első nap

KEZDŐDIK A DEKAMERON ELSŐ NAPJA, MELYEN A SZERZŐ ELMONDJA:
MIKÉPPEN ESETT, HOGY AZ ALÁBB SZÍNRE LÉPŐ SZEMÉLYEK
EGYBEGYÜLTÉK, HOGY MESÉLJENEK EGYMÁSNAK, ANNAK UTÁNA

PEDIG PAMPINEA URALKODÁSA ALATT KI-KI OLYAN TÖRTÉNETET MOND EL, AMELYNEK TÁRGYÁT TETSZÉSE SZERINT VÁLASZTOTTA

Valahányszor elmélkedéseimben elgondolom, bájosabbnál bájosabb hölgyeim, hogy ti valamennyien természettől fogva mily érzékeny szívűek vagytok, belátom, hogy könyvem felfogásokat szerint komoran és gyászosan fog kezdődni, mivelhogy az elmúlt halálos járvány fájdalmas emlékezetét viseli homlokán, melyet egy értelemmel átkoz mindenki, akár megélte, akár más úton-módon tud róla. De azért nem akarom, hogy ez visszariasszon benneteket a továbbolvasástól, mintha bizony olvasás közben szüntelenül sóhajok és könnyek között vezetne utunk. Vegyétek úgy e borzalmas kezdetet, mint a vándor a zordon és meredek hegyet, melynek lábánál szépséges és kellemes síkság terül, melyben annál nagyobb gyönyörűségek telik, minél fáradságosabb volt a felkapaszkodás és a leereszkedés. És valamint a vidámság határán ott leskelődik a fájdalom, éppúgy a gyötrelmek határán ott várakozik az öröm. Ezt a rövidke szomorkodást (rövidnek mondom, mert mindössze néhány lapra terjed) nyomon követi az édesség és a gyönyörűség, mit eleve megígértem nektek, s mit talán nem is várnátok ilyen kezdet után, ha be nem jelenteném. És valóban, ha tisztességgel más úton vezethettek volna benneteket oda, hová akarlak, nem pedig ezen a zord ösvényen, szíves örömet megtettem volna; mivelhogy azonban eme visszaemlékezés nélkül nem tudnám megértetni, hogyan s mi okból estek mindama dolgok, melyek alább írva következnek, kénytelen-kelletlen ráadom fejemet a leírására.

Elmondom tehát, hogy az Isten Fia üdvösséges Megtestesülésének immár ezerháromszáznegyvennyolcadik esztendejét írták, midőn jeles Firenze városában, mely szépségével felülmúlja mind a többi itáliai városokat, kiütött a halálos pestis, melyet az égitestek hatalma vagy Istennek bűnös cselekedeteinken érzett igazságos haragja zúdított a halandókra, hogy észre térítsen bennünket; e pestis alig néhány esztendővel annak előtte bukkant fel a keleti országokban, s minekutána ottan rengeteg embert elpusztított, feltarthatatlanul harapódzott egy helyről a másra, s nyomorúságunkra a Nyugaton is elterjedt. És ellenében ugyan csütörtököt mondott minden okosság és emberi vigyázatosság, mellyel evégre rendelt városi biztosok a sok szennyből megtisztították a várost, megtiltották, hogy oda bárminémű beteg ember betegye a lábát, s bőven osztogatták a jó tanácsokat az egészség megóvására; nem volt foganatja a jámbor könyörgéseknek sem, melyeket újra meg újra, az elrendelt körmeneteken is, más módokon is intéztek Istenhez ájtatos emberek; körülbelül a mondott esztendő tavaszának elején kezdettek mutatkozni a pestis fájdalmas pusztításai, mégpedig elképesztő módon. És nem olyképpen jelentkezett, mint Keleten, hol a kikerülhetetlen halálnak nyilvánvaló jele az volt, ha valakinek megeredt az orra vére; hanem a kezdetén: férfiaknál, nőknél egyaránt a lágyékukon vagy a hónuk alatt bizonyos daganatok támadtak, amelyek néha akkorára nőttek, mint egy rendes alma, néha akkorára, mint egy tojás, vagyis voltak nagyobbak, voltak kisebbek, amelyeket a nép "búb"-nak nevezett. És a testnek ama fent mondott két részéből kezdett e mondott búb hamaridő múltán kiütni, és kibukkanni a testnek minden egyéb részén is egyformán; és ennek utána kezdett a mondott betegségnek minéműsége fekete vagy kékesfekete foltokra változni, melyek a karokon, a combokon és a testnek minden egyéb részén feltűnedeztek sok embernél; némelyiknél nagyok voltak és ritkák, másoknál kicsinyek és sűrűk. És valamint kezdetben a búb volt és maradt biztos jele a bekövetkezendő halálnak, akként most e foltok voltak a jelei mindazoknál, akiket megleptek.

Úgy látszott, hogy ennek a betegségnek a gyógyításában sem orvosi tanács, sem semminémű orvosság ereje nem hat és nem használ; mármint akár azért, mert a betegség minéműsége nem adott módot rá, akár azért, mivelhogy a tudatlan kuruzslók (mert a tanult orvosokon felül ezeknek a száma fölöttébb meggyarapodott efféle nőkkal és férfiakkal, kik soha életükben nem tanulták a

gyógyítás tudományát) nem ismerték fel a baj eredendő okát, és ennél fogva nem a kellő szereket alkalmazták ellene: nem csupán hogy kevesen gyógyultak meg, hanem úgyszólván valamennyien belehaltak a fent mondott jelek feltűnése után harmadnapra, ki gyorsabban, ki lassabban, s a legtöbben mindennemű láz avagy egyéb tünet nélkül. És ennek a döghalálnak annál nagyobb volt ereje, mivelhogy azokról, akik megbetegedtek, az érintkezés révén átragadt az egészségesekre, éppen úgy, mint ahogy a tűz belekap a száraz vagy zsíros tárgyakba, mik tőszomszédságában vannak. De még nagyobb baj is volt ennél; mivelhogy nem csupán a betegekkel való beszélgetés vagy érintkezés származtatta át az egészségesekre a betegséget vagy a tömeghalál csíráját, hanem kiderült, hogy a ruháknak vagy bármely más tárgynak az érintése, mit ím ez betegek érintettek avagy használtak, ezzel a betegséggel fertőzi azt, aki hozzányúl.

Elképesztő hallani is, mit most el kell mondanom: és ha nem látták volna sokan, s nem láttam volna magam is tulajdon szememmel, szinte hinni sem merném, nemhogy leírni, ha mégolyan szavahihető embertől hallottam volna is. Elmondom tehát, hogy a szóban forgó pestisnek az a tulajdonsága, hogy egyikről a másra átragad, oly fertőző erejű volt, hogy nem csupán emberről emberre terjedt, hanem - ami igen gyakran nyilván bebizonyosodott - ha a megbetegedett vagy a betegségben meghalt embernek valamijét megérintette valami más, nem emberfajta élőlény, azt nem csupán megfertőzte a betegség, hanem igen-igen rövid idő alatt meg is ölte. Erről - mint kevéssel előbb említettem - egyebek közt egy napon tulajdon szememmel a következőképpen győződtem meg: Egyszer egy ilyen betegségben meghalt szegény embernek rongyait kidobták az utcára; odatévedt hozzájuk két disznó, melyek szokások szerint előbb az orrukkal, aztán a fogaikkal összevissza turkáltak a rongyokban, s íme, alig egy óra múltán, mintha csak mérget ittak volna, egyet-kettőt vonaglott mind a kettő, s dögölten rogyott a földre a vesztükre megturkált rongyok fölött. Efféle és sok más hasonló meg súlyosabb esetek révén mindenféle aggodalom meg képzelődés támadt azokban, kik életben maradtak, és szinte valamennyien egyetlen rideg célt szögeztek maguk elé: irtózáttal elkerülni a betegeket s minden ő dolgaikat; és mindenki azt hitte, hogy ekképpen cselekedvén, megmenti maga életét.

És némelyek akképpen vélekedtek, hogy a mértékletes élet, a mindennemű kicsapongásoktól való óvakodás igen megnöveli az ellentálló erőt eme bajjal szemben; és társaságokba verődtek és mindenki mástól visszavonultan éltek napjaikat; összegyülekeztek és bezárkóztak ama házakba, melyekben nem volt beteg, s élvezték a legfinomabb ételeket és a legpompásabb borokat, de igen mértékletesen és mindennemű kicsapongás nélkül; nem álltak szóba senkivel, hallani sem akartak semmi külső hírt sem halálról, sem betegekről, hanem muzsikával és egyéb mulatságokkal szórakoztak, már amihez hozzájutottak. Mások ellenkező véleményen voltak, és azt állították, hogy ha nagyokat isznak és dőzsölnek, és dalolva, tréfálkozva ide-oda csavarognak, és mindennemű vágyukat kielégítik, amennyire csak tudják, s kacagnak és csúfolódnak azon, ami történik, az lesz a legbiztosabb orvosság e szörnyű baj ellen; és amit így mondtak, azt tőlök telhetőleg valóra is váltották; éjjel és nappal hol egyik, hol másik kocsmába mentek, telhetetlenül és mértéktelenül ittak, ezt pedig legtöbbször idegen házakban cselekedték, ha éppen megszimatolták, hogy ottan valami kedvökre és ínyökre való akad. És ezt könnyűszerrel megtehették, mivelhogy mindenki ebek harmincadjára hagyta magát is, vagyonát is (mintha csak életének végső órája ütött volna); ennek okáért a legtöbb ház közös tulajdonná vált, és az idegen, ha egyszer betelepedett, úgy gazdálkodott bennök, mintha ő lett volna a házigazda; és ím ez állatias elszántságokban kerülték a betegeket, amennyire csak módjokban volt.

És városunknak ebben a szörnyű balsorsában és nyomorúságában az isteni és emberi törvények jeles tisztessége szinte összeomlott és semmivé lett, mivelhogy a kormányzó és törvénytevő urak, csakúgy, mint a többi emberek, vagy meghaltak, vagy betegek voltak, vagy poroszlóik száma oly

igen megfoghatkozott, hogy semminémű szolgálatot nem tudtak végezni: ennek miatta kinek-kinek szabad volt a vásár: azt cselekedhette, amire éppen kedve szottyant.

Sokan mások a fent mondott két mód között a középszert választották: nem kényszerítettek magokra akkora mérsékletet az evésben, mint az előbbiek, nem is merültek bele az ivásba és egyéb kicsapongásokba, mint az utóbbiak, hanem mindent kellő mértékben élveztek, ahogy éppen megkívánták, nem zárkóztak be, jártak-keltek, kezökben ki virágot, ki szagos füveket, ki egyébfajta fűszerszámokat tartott, s ezeket sűrűn orrukhoz emelték, abban a hiszemben, hogy igen üdvösséges dolog az agyvelőt efféle illatokkal erősíteni: mivelhogy a levegő mindenütt fülledt és bűdös volt a hullák, a betegek és az orvosságok bűzétől. Mások szívtelenebbül érzéketlenek voltak (ámbátor ez talán biztosabb volt), és azt mondták, hogy sem jobb, sem olyan jó orvosság a pestis ellen nincs, mint messzire elkerülni; és ebben a meggyőződésben nem törődtek semmi mással, csak magokkal, férfiak és nők sokan elhagyták városukat, házukat, hivatalukat, rokonságukat, vagyonukat és ha nem idegenbe, akkor a maguk falusi birtokára költöztek, mintha bizony Istennek haragja, mely e pestissel büntette az emberek gonoszságát, nem érte volna utol őket akárhol, hanem csupán azoknak elpusztítására szorítkozott volna, akik megmaradtak városuk falain belül; vagy mintha az lett volna meggyőződésük, hogy egyetlen embernek sem szabad a városban maradnia, mivelhogy elérkezett annak végső órája. És ámbátor ezek a különbözőféleképpen vélekedő emberek nem haltak meg valamennyien, nem is menekültek meg mind: sőt mindegyik fajtából sokan megkapták a betegséget, és mivelhogy ők magok adtak példát egészséges korukban azoknak, kik most is egészségesek maradtak, egyik itt, másik ott pusztult el, mindenkitől elhagyottan.

És ne is emlegessük, hogy egyik polgár irtózáttal elkerülte a másikat, és szinte senki nem törődött a szomszédjával, és a rokonok vagy soha, vagy csak nagy ritkán látogatták egymást, akkor is tisztes távolból, azonban e borzalom nyomán oly irtózat támadott a férfiak és nők lelkében, hogy a testvér elhagyta testvérét, a nagybácsi unokaöccsét, a nővér a bátyját, gyakran a feleség a férjét (ami főbenjáró dolog és szinte hihetetlen), az atyák és anyák a gyermekeiket irtóztak meglátogatni és ápolni, mintha nem is tulajdon gyermekeik lettek volna. Ez okból annak a mérhetetlenül sok férfinak és nőnek, kik megbetegedtek, nem maradt egyéb segítségök, mint egy-egy könyörületes barátjok (ilyen pedig bizony kevés akadt) vagy a kapzsi ápolók, kik szokatlanul dús fizetség fejében ápolták őket, ámbátor még így is kevesen adták erre fejöket - mindahányan durva lelkű és efféle szolgálatban járatlan férfiak és nők -, és szinte semmi másra nem voltak jók, mint odanyújtani a betegeknek egyet-mást, amit kértek, vagy figyelni, mikor halnak meg; és miközben e szolgálatot végezték, gyakorta az életökkel fizettek érte.

És mivelhogy a betegeket a szomszédok, a rokonok, a barátok elhagyták, ápolókban pedig nagy volt a hiány, elharapódzott egy eladdig soha nem hallott szokás: hogyha akármilyen kedves, szépséges, bájos nő megkapta a betegséget, nem törődött vele, hogy férfi ápolja, akár fiatal, akár öreg; és bizony, ha betegségének kényszerűsége megkövetelte, minden pironkodás nélkül feltárta előtte testének akármelyik részét, mint ahogy nő előtt cselekedte volna: azoknál aztán, kik a betegségből kigyógyultak, ez elegendő ok volt arra, hogy a következő időkben szemérmességükre kevesebbet adjanak. Ehhez járult, hogy sokan meghaltak, kik talán megmenekedtek volna, ha segítettek volna rajtuk: éspedig részben a megfelelő ápolás hiánya miatt, melyben a betegeknek nem lehetett részök, részben a pestis ereje miatt oly nagy tömegben haltak a városban az emberek éjjel és nappal, hogy nemhogy látni, de hallani is szörnyűség volt. Ennek következtében az előbbiekkel ellenkező szokások kaptak lábra ama polgárok között, kik életben maradtak.

Annak előtte szokásban volt (aminthogy ezt a szokást még ma is megfigyelhetjük), hogy az atyafiság asszonyai meg a szomszédasszonyok összegyülekeztek a halottas házban, és ottan a halott legközelebbi női hozzátartozóival együtt siránkoztak; viszont a halottas ház előtt a halottnak férfi atyjafiaival együtt összegyülekeztek a szomszédai és számos más polgár, és a halott rangjához illendő módon megjelent a papság, és a halottat a rangjabeliek gyertyák és gyászénekek halotti pompájával vitték vállakon abba a templomba, melyet halála előtt ő maga kijelölt. Mikor a pestis dühe fokozódni kezdett, mindeme dolgok egészben vagy részben megszűntek, és helyökbe más, új szokások támadtak. Ezért aztán nemcsak hogy asszony sereg nem volt a haldokló körül, hanem nagyon sokan voltak, kik tanúk nélkül költöztek el ez árnyékvilágból; csak nagyon kevesen voltak olyanok, kiknek kijutott rokonaik könnyőrekes kesergéseiből és keserű könnyeiből; ezek helyében most többnyire kacagás, tréfalkozás és társas mulatozás járta; az asszonyok pedig sutba dobták a női kegyességet, és a magok egészsége javára szívvel-lélekkel felkapták ezt a szokást. Bizony ritka volt az olyan halott, kit tíz vagy tizenkét szomszédjánál több kísért a templomba; a Szent Mihály lovát pedig nem tisztos és derék polgártársai vitték, hanem a söpredékből összeverődött afféle hullavivők, kik sírásóknak neveztek magokat; mivelhogy pedig e szolgálatot pénzért végezték, felkapták a Szent Mihály lovát és rohanást vitték; de nem ám abba a templomba, melyet a boldogult kijelölt, hanem többnyire a legközelebbibe, és négy vagy hat pap kísért néhány szál gyertyával, sőt nemegyszer gyertya nélkül: ezek a papok aztán nem bajlódtak a túlságosan hosszú és ünnepélyes szertartással, hanem a sírásók segítségével leeresztették a halottat az első sírba, melyet üresen leltek.

Még sokkal siralmasabb volt, ahogyan a szegény néppel és a közrendű emberek java részével is elbántak: mivelhogy ezek akár bizakodások, akár szegénységök okából többnyire házukban tartózkodtak, szomszédaságukkal érintkeztek, naponta ezerszámra estek a betegségbe, és mivel semmiképpen nem ápták és nem gondozták őket, valamennyien menthetetlenül elpusztultak.

És bizony sokan voltak köztük, akik nappal vagy éjjel a nyílt utca során hullottak el; sokak felől pedig, kik otthon pusztultak el, csupán oszlásnak indult holttestök bűzéről tudták meg a szomszédok, hogy meghaltak; s ezeknek és az itt is, ott is elhullott többi emberek holttetemének bűzével minden tele volt. A szomszédok többnyire ugyanazt a módot követték, részben félelemből, hogy a hullák bomlása ártalmukra lesz, részben pedig a halott iránt érzett könnyőrekesből. Tudniillik vagy magok erejéből, vagy ha hullavivőket tudtak szerezni, azoknak segítségével kivonszolták házukból az elhunytak tetemét, és letették a kapujok elé, úgy, hogy kit arra vitt útja, főképp reggelente, számtalan ilyen holttestet láthatott, aztán elhozatták a Szent Mihály lovát, sőt akadtak olyanok is, kik ennek hiányában valamely deszkára fektették a holttestet. Néha egyetlen Szent Mihály lován két-három hullát vittek egyszerre, és ez nem is volt ritka eset, sőt olyant is sokat lehetett látni, amelyiken férj és feleség, két-három testvér, vagy apa és fia, vagy más efféle párok együtt feküdtek. És számtalanszor megtörtént, hogy ha két pap egy kereszt alatt halottat kísért, hozzájuk csatlakozott három-négy Szent Mihály lóva, amiket hullavivők vittek, és mikor a papok azt hitték, hogy egy halottat kell eltemetniök, hat-nyolc, néha pedig több halottjuk is volt. Természetesen ezek sem a siratás, sem a gyertyák, sem a gyász kíséret végtisztességében nem részesültek; sőt a dolog odáig fajult, hogy csak annyit törődtek az emberekkel, kik meghaltak, mint manapság a kecskével: ebből aztán nyilván megtetszett, hogy olyasvalamit, minek türelmes elviselésére a dolgok természetes folyása a maga apró és ritka bajjaival a bölcseket sem tudta megtanítani, nagy bajok idején még az egyszerű emberek is egykedvű nemtörődömséggel fogadnak.

Mivelhogy a fent mondott rengeteg halott eltemetésére, melyekkel naponta és szinte minden órában elárasztották a templomokat, nem volt elegendő a temetők szent földje, különösen, ha

régi szokás szerint mindegyiknek külön helyet akartak volna adni, a templomok melletti cintermek helyett, melyek már zsúfolva voltak, hatalmas gödröket ástak, melyekbe százával bocsátották le az újabb halottakat; ezekben aztán rétegekben egymásra halmozták őket, mint ahogy a hajóban berakják az árukat, kevéssé földet hánytak rájuk, mindaddig, míg nem a gödör szíjig betelt.

Mivelhogy pedig nem való továbbra is ily aprólékosan feszegetnem elmúlt nyomorúságainkat, melyek városunkra szakadtak, csak annyit mondok, hogy az időknek e viharos járása, mely végigszántott városunkon, egyáltalán nem kímélte meg a környező vidéket sem, hol az elszórt tanyákon és falvakban (nem is szólván a várakról, melyek kicsinységökben is hasonlítottak a városhoz), a szegény és nyomorult parasztok és családtagjaik az utakon, a földjeiken és a házaikban éjjel-nappal egyformán pusztultak, nem is emberek, hanem állatok módjára, mivelhogy orvos nem törődött velük, ápoló nem gondozta őket. Ennek okáért ők is kicsapongó szokásokat vettek fel, mint a városiak, vagyonukkal, munkájukkal semmit sem törődtek; sőt ahelyett, hogy barmaiknak, földjeiknek és múltbeli fáradságos munkájoknak reménybeli gyümölcsét istápolták volna, mindenáron azon mesterkedtek, hogy mindent fölemésszenek, mi csak kezök ügyébe esett, mintha minden napon, melyre felvirradtak, a halált várták volna. Így esett, hogy az ökrök, a szamarak, a birkák, a kecskék, a disznók, a tyúkok, sőt még az emberhez oly igen hűséges kutyák is, a házából kiverten, kényök-kedvökre csatangoltak a mezőkön (hol lábon állt még a gabona, melyet nemhogy be nem takarítottak, de még csak le sem arattak). És sok állat, minekutána napközben kedvére legelt, estére kelvén jóllakottan hazatért az istállóba, mintha esze lett volna, holott pásztor nem is hajtotta.

Kell-e többet mondanom (hogy végre elhagyjuk a falut, és visszatérjünk a városba), minthogy az égnék s részben talán az embereknek kegyetlensége oly igen nagy volt, hogy amaz emberi teremtések számát - kik a pestisdühe miatt, meg amiatt, hogy az egészségesekek rettegésökben sok beteget nem kellőképpen ápoltak vagy nyomorúságában magára hagytak, a mondott esztendőnek március és július hava közé eső időben Firenze városának falai között életüket vesztették - több mint százezerre teszik; holott pedig a halálos veszedelem előtti időben nem gondolta volna az ember, hogy összevéve ennyien lakoznak ott benn. Ó, hány nagyszerű palota, hány gyönyörű ház, hány nemesi lakás maradt üresen, még csak egy hitvány szolga sem akadt bennök, holott annak előtte csak úgy hemzsegett ott a szolganép, a hölgyek és urak! Ó, hány ősi nemzetség, hány dús örökség, hány mesés gazdagság érte meg, hogy jogos örökös nélkül maradt! Hány életerős férfi, hány gyönyörű asszony, hány deli ifjú, kiket, egyebekről nem is szólván, egy Galenos, egy Hippokrates, egy Aesculapius is makkegészséges embereknek ítelt volna, együtt falatozott még reggel rokonaival, pajtásaival és barátaival, annak utána pedig estére kelvén, őseivel lakmározott a másvilágon!

Magam is torkig vagyok már vele, hogy ilyen mélyen keresztül-kasul járom ezeket a roppant nyomorúságokat; annak okáért, mivelhogy mellőzni akarom immár eme felét a dolognak, már amennyire illendően mellőzhetem, elmondom, hogy mikor városunk ekként már a végét járta, s lakossága szinte kipusztult, történt, hogy (miként szavahihető embertől hallottam) egy keddi nap reggelén a tiszteletre méltó Santa Maria Novella székesegyházban, hol úgyszólván éppen senki nem volt, a gyászos időkhöz illendő gyászos ruházatban hét ifjú hölgy hallgatta a szent misét, kiket mind baráti, szomszédi, avagy atyafiságos kötelék fűzött egymáshoz; közülök pedig egyik sem lépte át a huszonnyolcadik esztendejét, s nem volt egyik sem fiatalabb tizennyolc esztendősnél, mindegyik okos, nemes származású, szemrevaló, tisztos erkölcsű és bájosan szemérmes. Elárulnám én az igazi nevöket, ha nem volna rá alapos okom, hogy elhallgassam, mégpedig az, hogy nem akarom, netalán az alább következő dolgok miatt, amelyeket elbeszéltek vagy végighallgattak, a jövőben bármelyiköknek is pironkodnia kellessék, mivelhogy manapság

szigorúbb törvények szabályozzák a szórakozásokat, mint akkoriban, mikor éppen a fent mondott okok miatt ezek a törvények nemcsak az ő korukhoz, hanem sokkalta érettebb korhoz mérten is lazábbak voltak; meg aztán nem is akarok okot adni a rosszmájú embereknek, kik csak úgy lesik az alkalmat, hogy minden dicséretes életbe belemarjanak, hogy undok beszédeikkel akármiféleképpen is csorbát ejtsenek eme derék hölgyek tisztességén. Ennek okáért tehát, hogy a következőkben mindenki zűrzavar nélkül megérthesse: mit melyik mondott, az a szándokom, hogy olyan neveket adok nekik, melyek egészben vagy részben illenek mindegyiknek jelleméhez. Az elsőt tehát, ki egyúttal a legidősebb volt, Pampineának fogjuk nevezni, a másodikat Fiammettának, Filoménának a harmadikat és a negyediket Emiliának, utána Laurettának hívjuk majd az ötödiket, a hatodikat Neifilének, az utolsót pedig nem ok nélkül Elise névvel illetjük. Ezek a hölgyek nem holmi összebeszélés szerint, hanem véletlenségből összekerültek a templomnak valamely részében, körben letelepedtek, sűrű sóhajtozások után abbahagyták a Miatyánk-imádkozást és szapora szóval kezdtek mindenféle, e mostoha időket illető dolgokról beszélgetni. Kevés idő múltán, hogy a többieknek szavok veszett, Pampinea megszólalt ilyenképpen:

- Kedves hölgyeim, bizonyára ti is sokszor hallottátok már, csakúgy, mint jómagam, hogy senki ellen nem követ el igazságtalanságot, ki tisztességgel él a maga jussával. Józan ésszel felismert természetes jussa minden embernek, ki e világra születik, hogy tőle telhetőleg istápolja, megtartsa és védelmezze a maga életét. Ez pedig annyira megengedett dolog, hogy miképpen immár nemegyszer megesett, hogy valaki a maga jussa érdekében büntetlenül embert is ölhetett. Ha pedig ezt megengedik a törvények, melyeknek kötelességök közé tartozik minden ember életének boldogságát biztosítani, mennyivel inkább meg vagyunk engedve nekünk s mindenki másnak életünk megtartásáért mindama eszközöket megragadni, melyek hatalmunkban vannak, még hozzá, ha senkit nem sértünk velök? Valahányszor jól szemügyre veszem ma reggeli s mi több, sok máskori viselkedésünket, s meggondolom, minéműk s milyenek beszélgetéseink, mindannyiszor észreveszem, s ti is hasonlatosképpen észrevehetitek, hogy mindegyikünk aggódik önnönmagáért: ezen nem is csodálkozom cseppet sem, viszont fölöttébb csodálkozom, hogy nem kárpótoljuk magunkat valamiképpen azért, mitől mindegyitek méltán retteg (holott nyilván tudom, hogy mindegyikünkben női érzés lakozik). Véleményem szerint úgy időzünk itten, mintha kényszerűségből vagy önként tanúi akarnánk lenni annak, mennyi holttestet cipelnek a temetőbe, vagy annak, hogy itt bent a barátok, kik szinte már egy szálig kipusztultak, vajon eléneklik-e a megszabott órákban zsolozsmáikat, avagy mintha ruházatunkkal be kellene bizonyítanunk mindenkinek, ki csak lát bennünket, hogy mekkora és minémű a mi nyomorúságunk. És ha innen távozunk, vagy azt látjuk mindenütt, hogy hullákat vagy betegeket visznek, vagy azt, hogy azok, kiket gáztetteikért az állami törvények ereje innen rég számkivetésbe kergetett, épp e törvényeknek fittyet hányanak, mivelhogy tudják, hogy e törvények végrehajtói meghaltak vagy betegek, s ennek miatta ők pimasz pökhendiséggel járnak-kelnek a város területén; vagy pedig látjuk városunk söpredékét, mely vérünkön hízik, a sírásó nevet használja, és ebben a mi pusztulásunkban gyalog avagy lóháton városszerte cserkészik, s gyalázatos csúfondáros énekekkel még nekünk hánytorgatja fel balsorsunkat. Egyebet sem hallunk, mint azt, hogy "ezek meg ezek meghaltak" és "emezek meg emezek haldoklanak"; és ha volnának erre való emberek, mindenfelé keserves jajveszékeltést hallanánk. És hahogy megtérünk otthonunkba (nem tudom, ti is úgy vagytok-e vele, mint én?), engem bizony elfog a rettegés, mikor nyüzsgő cselédségemből egy teremtetett lelket nem lelek már, csupán egyetlen belső cselédemet, és úgy érzem, hogy minden hajam szála égnek mered; és akárhová megyek, akárhol megállok benne, úgy rémlik nekem, mintha az elköltözötteknek árnyait látnám a házban; s még hozzá nem is jól ismert orcájokkal, hanem valami borzalmas ábrázattal, amit nem tudom, hol vettek most egyszerre, halálra rémítenek. Ennek miatta itt is, odakint is, otthon is rosszul érzem magamat; mégpedig

annál rosszabbul, mert úgy veszem észre, hogy rajtunk kívül egyetlen ember sem marad itten, kinek van módja benne, és van valami helye, ahová elmehet, mint ahogy nekünk vagy. És több ízben hallottam és megtudtam, hogy azok, kik még netalán itt vannak, egyáltalán nem tesznek különbséget tisztességes és becstelen dolgok között, s egyedül és társaságban, éjjel és nappal, azt művelik, mire éppen vágyuk hajtja őket, s mi a legnagyobb élvezetet szerzi nekik. Mégpedig nem csupán a világi emberek, hanem a zárt kolostorok lakói is, mivelhogy fejökbe veszik, hogy ami másnak nem tilos, az nekik is szabad, megszegik a törvényeknek tartozó engedelmességet, testi gyönyörűségekbe vetik magokat s kicsapongásra és dőzsölésre adják fejüket, abban a hiszemben, hogy ekképpen megmenekednek. És ha ez így van (márpedig nyilván látni való, hogy így van), akkor mit keresünk mi itten? Mire várunk? Miről ábrándozunk? Mért vagyunk restebbek és lanyhábbak egészségünk iránt, mint a város minden egyéb lakosa? Vagy azt hisszük, hogy a mi életünk erősebb lánccal van testünkhöz bilincselve, mint a többieké, s ennél fogva semmivel nem kell törődnünk, mi alkalmas arra, hogy ártalmára legyen? Mi bizony tévedünk, mi bizony csalatkozunk; miféle ostobaság szállott meg bennünket, hogy ilyesmiben bizakodunk? Kézzelfogható bizonyosságát látjuk ennek, valahányszor csak eszünkbe jut, mennyi derék ifjú meg hölgy esett áldozatul eme kegyetlen pestisnek. Annak okáért, nehogy csüggedésből, avagy könnyelműségből beleessünk a bajba, melytől talán valamiképpen megmenekülhetünk, ha magunk is úgy akarjuk (nem tudom, vajon ebben egy véleményen vagytok-e velem), legokosabbnak tartanám, ha mi, úgy ahogy itt vagyunk, távoznánk ebből a városból, mint már előttünk annyian távoztak és távoznak ma is; és elkerülvén mások tisztességtelen példáját, mint a halált, kimennénk lakni valamely vidéki birtokunkra, hiszen mindegyikünknek van jó egynéhány: és ottan tőlünk telhetőleg vidáman, jókedvben és kellemesen töltenők időnket anélkül, hogy bármi cselekedetünkben túlmennénk a józanság határain. Ott madárdalok zengenek, zöldellő dombok és síkságok gyönyörködtetik a szemet, a földeken tenger módjára hullámzik a dús vetés, százféle a fa és szélesebbre tárul a mennyboltozat, mely még akkor sem vonja meg tőlünk örök szépségét, ha netán elkomorul, s mindez gyönyörűsegebb látvány, mint városunk kongó falai. És ottan frissebb a levegő, és bővebben van minden, mi a mai időkben a megélhetéshez szükséges, meg a szomorúság is kevesebb. Mert ámbátor a parasztok csakúgy halnak, mint a városbeliek, ott annyival kevesebb a kellemetlenség, amennyivel kevesebb a ház, meg a lakosság, mint a városban. Másfelől, ha nem csalódom, mi nem hagyunk el itten senkit, sőt igazság szerint azt mondhatjuk, hogy mi vagyunk elhagyottak; mivelhogy a mieink vagy meghaltak, vagy elmenekültek a halál elől, s mintha csak nem is tartoznánk hozzájuk, magunkra hagytak ebben a szörnyű veszedelemben. Semminémű szemrehányás nem érhet tehát bennünket, ha ezt a tanácsot megfogadjuk; de nyomorúság és talán halál szakadhat ránk, ha nem fogadjuk meg. Annak okáért, hahogy ti is javalljátok, azt hiszem, helyesen cselekszünk, ha magunk mellé vesszük szolgálóleányainkat és meghagyjuk nekik, hogy minden szükségesekkel jöjjenek velünk, mi pedig ma itt, holnap amott kiélvezünk minden örömet és vidámságot, mit e mostani idő csak nyújthat; ezt pedig mindaddig folytatjuk (ha ugyan előbb le nem csap ránk a halál), mígnem észrevesszük, hogy az Ég mindeme dolgoknak véget vetett. És figyelmeztetlek benneteket, hogy éppoly kevésbé válik szegényünkre, ha tisztességben távoznak innét, mint a többi asszonyok java részének az, hogy becstelenségben itt maradnak.

A többi hölgyek, minekutána végighallgatták Pampineát, nem csupán helyeselték javallatát, hanem, mivelhogy meg is akarták valósítani, máris kezdték egymással megbeszélni a megvalósítás módját, mintha csak most, amint helyükről fölkelnek, azon nyomban útnak kellene eredniök. De Filoména, ki fölöttébb eszes leány volt, szólott ekképpen:

- Hölgyeim, ámbátor Pampinea igen okos beszédet mondott, azért nem szabad így nyakra-főre elhirtelenkedni a dolgot, mint ahogy ti nyilván akarjátok. Jusson eszetekbe, hogy valamennyien

nők vagyunk, s egyikünk sem olyan gyerekes, hogy ne tudná belátni, milyen is a nők értelme, valahányan vannak, s mindennémű férfi tanácsa nélkül miképpen is intézik dolgaikat. Állhatatlanok vagyunk, makacsok, gyanakvók, kishitűek és aggodalmaskodók: eme tulajdonságaink miatt fölöttébb kételkedem, hogy ha nem veszünk magunk fölé más, mégpedig férfiú vezetőt, ez a társaság nagyon is hamarosan felbomlik, és ez bizony a kelleténél nagyobb szégyennel járna ránk; annak okáért jó lesz fontolóra venni a dolgot, minekelőtte hozzáfogunk.

Erre Elisa így tette fel a szót:

- Csakugyan a férfiak a nők vezérei, és az ő irányítások nélkül ritkán ér bármi dolgunk is dicséretes véget; de hogyan tegyünk szert ilyen férfiakra? Mindegyikünk tudja, hogy övének java része meghalt, a többiek pedig, kik életben maradtak, különb-különbféle társaságokban vannak, egyik itt, másik ott, nem is tudjuk, hol, és abban mesterkednek, hogyan meneküljenek attól, amitől mi is menekedni kívánkozunk; idegeneket megkérni erre nem volna illendő: mivelhogy ha javunkról gondoskodni akarunk, olyan módon kell eljárunk, hogy se kellemetlenség, se botrány ne támadjon ott, hová szórakozás és pihenés okáért megyünk.

Miközben a hölgyek ilyenképpen tanácskoztak, íme, belépett a templomba három ifjú; természetesen nem voltak olyan gyerekek, hogy köztük még a legfiatalabb is ne múlt volna már huszonöt éves; ezeknek szerelmét sem a szörnyű idő, sem barátaik és rokonaik elvesztése, sem az önnönmagukért való rettegés nem tudta kioltani, de még csak le sem hűteni. Ezek közül egyiknek Pamfilo volt a neve, másoknak Filostrato, harmadiknak Dioneo, s mindegyik szemrevaló és jó erkölcsű ifjú volt; éppen azért csavarogtak, hogy legfőbb vigasztalásul ebben a szörnyű felfordulásban megláthassák hölgyeiket, s véletlenül úgy esett, hogy mind a három ott volt ama fent mondott hét hölgy között, valaminthogy a többiek közül is egyik-másik közeli rokonságban volt egyik vagy másik ifjúval. Nem is vették előbb észre a hölgyeket, csak mikor már azok megpillantották őket; Pampinea tehát elmosolyodott ekkor, és ekképpen fogott szóba:

- Íme, a szerencse kedvez terveinknek, és értelmes, derék ifjakat hozott elénk, kik szíves-örömet vezéreink és szolgálóink lesznek, hahogy hajlandók vagyunk őket e feladatra magunk mellé venni.

Erre Neifile szégyenkezésében fülíg pirult, mivelhogy ő is egyike volt ama hölgyeknek, kikbe az ifjak valamelyike szerelmes volt, és szólott ekképpen:

- Pampinea, az Isten szerelmére, gondold meg, mit beszélsz; én nagyon jól tudom, hogy ez ifjak bármelyikéről is csak jót lehet mondani, s hiszem, hogy ennél sokkalta különb dologban is helyt tudnának állani; hasonlóképpen az a véleményem, hogy kitűnő és tisztos társaságuk nemhogy nekünk, de nálunk jóval szebb és kiválóbb hölgyeknek is megfelelne. Mivel azonban nyilván ismeretes, hogy ők az itt jelenvaló hölgyek közül némelyekbe szerelmesek, attól tartok, hogy rossz hírünk kerekedik, és szemrehányás ér bennünket, ha magunkkal visszük őket, bár sem ők, sem mi rosszat nem cselekednénk.

Mostan megszólalt Filoména:

- Ez semmit nem számít; ha én tisztességesen élek, és lelkiismeretem semmiért nem furdal, felőlem ugyan akárki állíthatja az ellenkezőjét; Isten és az igazság mellett száll síkra: bárcsak hajlandók volnának velünk jönni, hogy Pampineával elmondhatnók: a szerencse kedvez kirándulásunknak.

Mikor a többi hölgyek hallották, hogy ez ilyenképpen beszél, egy értelemmel valamennyien kimondották, hogy szólni kell az ifjaknak, értésökre kell adni szándékukat, és meg kell kérni őket: legyenek oly kedvesek és szegődjenek társakul ebben a kirándulásukban. Akkor Pampinea, ki az

egyik ifjúval közeli atyafiságban volt, szó nélkül fölkel, odament az ifjakhoz, kik mozdulatlanul álltak, és nézték a hölgyeket; vidám arccal üdvözölte őket, elmondta nekik tervöket, és mindnyájok nevében megkérte őket, hogy tiszta és testvéri érzéssel csatlakozzanak társaságukhoz. Az ifjak eleinte azt hitték, hogy csúfolkodnak velök; de mikor látták, hogy a hölgy komolyan beszél, örömmel felelték, hogy készségesen velök mennek, és nem is halogatták a dolgot, hanem minekelőtte még elváltak volna egymástól, rendre megbeszélték, mit kell tenniök az utazás dolgában. És minekutána minden szükségesről gondoskodtak, és mindent előre küldtek oda, hová menni szándékoztak, másnap, vagyis szerdán reggel napkeltekor a hölgyek néhány cselédjökkel és az ifjak egy-egy szolgájokkal elhagyták a várost, és útnak indultak; alig voltak két mérföldnyire a várostól, máris megérkeztek ama birtokra, melyet előszörre kiszemeltek.

E birtok alacsony dombon feküdt, mely az országúttól minden irányban meglehetősen távol esett, és sűrűn borították mindenfajta dús zöld lombozatú fák és cserjék: gyönyörűséggel pihent rajtuk a szem. A domb tetején palota állott, benne középütt tágas udvar, aztán oszlopos csarnokok és termek és szobák, és mind-mind magában is gyönyörű volt, de emellett derűs festmények emelték szépségét és díszét; körös-körül pedig rétek és tündéri kertek és kristályos friss vizű kutak és pompás borokkal teli pincék; mely utóbbiak is sokkal inkább kapóra jöttek volna mulató borisszáknak, mint józan és tisztos hölgyeknek. A palota az utolsó zugig ki volt takarítva, a szobákban az ágyak megvetve, s mindenütt rengeteg virág, amilyen csak abban az évszakban virult, a padló pedig végig gyékénnyel beterítve; ilyen állapotban találta a palotát az odaérkező társaság, nem csekély gyönyörűségére. Ahogy megérkeztek, azon nyomban letelepedtek, és Dioneo, ki - mind a többiekhez képest - páratlanul jókedvű és fölöttébb tréfás ifjú volt, ekként szólalt meg:

- Hölgyeim, nem annyira mi okosságunk, mint inkább ti leleményetek vezetett ide bennünket; én nem tudom, mit szándékoztok cselekedni gondjaitokkal, én az enyémeiket ott hagytam a város falain belül, mikor kevéssel ennek előtte véletlen kijöttem onnét; éppen ezért vagy szánjátok rá magatokat, hogy velem együtt szórakoztok és kacagtok és énekeltek (már úgy értem, amennyiben méltóságokkal összefér), vagy pedig bocsássatok el engemet, hogy visszatérjek gondjaimhoz, és ott senyvedjek a keményen sújtott városban.

Erre Pampinea, mintha csak éppen így lerázta volna magáról minden gondját, vidáman így felelt:

- Dioneo, fölöttébb okosan szólottál, vidáman akarjuk időnket tölteni, hiszen éppen ez okból menekültünk a szomorúságoktól. Mivelhogy azonban a rend híján való dolgok nem hosszú életűek, én, aki elkezdtem megbeszéléseinket, melyeknek eredményeképp e díszes társaság egybegyűlt, azon töröm fejemet, hogy vidámságunk minél hosszabb életű legyen, s ezért úgy vélem: mindenképpen meg kell egyeznünk valamelyikünkben, ki fejünk legyen, ki iránt, mint parancsolónk iránt, tisztelettel és engedelmisséggel leszünk, s kinek minden gondja az legyen, hogy vidámmá varázsolja életünket. Hogy pedig mindenki megízlelje a kötelesség súlyát s egyúttal a hatalom gyönyörűségét, és hogy senki, kinek nem volt része bennök, semmiképpen ne irigyelhesse azokat, kiket a hölgyek vagy az ifjak közül választunk: javallom, hogy e teher és dísz kinek-kinek csupán egy napra jusson; hogy pedig ki légyen az első, azt együttes választásunk döntse el: az utána következő hölgyet vagy ifjút tetszése szerint az válassza ki mindennap estefelé, akié az napon az uralkodás volt; addig pedig, míg uralkodása tart, ez kormányozzon és parancsoljon abban, hogy hol s miképpen folytassuk ím ez életünk módját.

Eme beszéd fölöttébb tetszett, és az első nap királynéjával egy értelemmel Pampineát választották: Filoména pedig tüstént odaszaladt egy babérfához, mivel gyakorta hallotta emlegetni, mely nagy díszet jelentenek annak lombjai, s mely nagy tisztességet szereznek annak,

kit érdeme szerint megkoszorúznak vele, leszakított néhány gallyat, tetszetős és ékes koszorút font, s Pampinea fejére illesztette; annak utána e koszorú, míg csak a társaság együtt maradt, látható jele volt mindegyiknek fején a királyi hatalomnak és méltóságnak.

Pampinea, minekutána királlyá választották, csöndet parancsolt, s maga elé hívatta a négy cselédlányt s az ifjak szolgálait; mikor mind elhallgattak, így szólott:

- Hogy mindenekeelőtt példát adjak nektek, hölgyeim, mi légyen a módja, hogy társaságunk szüntelenül tökéletesedjék, és rendben, jókedvben és mindennemű szégyenvallás nélkül éljen és fennmaradjon, amennyiben kedvünk telik benne, mindenekeelőtt kinevezem udvarmesteremmé Parmenót, Dioneo szolgáját, s reá bízom egész cselédségünk gondját és felügyeletét s általában az egész belső szolgálatot. Rendelem, hogy Sirisco, Pamfilo szolgája, kincstartónk és fizetőmesterünk legyen, és Parmeno utasításai szerint cselekedjék. Tindaro legyen Filostrato s a másik két úr szolgálatjára, szolgálja őket szobáikban, ha a másik kettőt hivataluk gátolja, hogy uraiknak szolgálatjokra legyenek. Misia, az én szolgálóleányom és Licisa, Filoména szolgálóleánya szüntelenül a konyhában lesznek, és gondosan elkészítik amaz ételeket, amelyeket Parmeno náluk megrendel. Rendeljük, hogy Chimera, Lauretta szolgálóleánya és Strabilia, Fiammetta szolgálóleánya gondoskodjanak a hölgyek szobáinak rendbentartásáról és amaz helyiségek takarításáról, amelyekben tartózkodni fogunk; és rendeljük és parancsoljuk, hogy általában mindenki, aki számot tart kegyeinkre, jól vigyázzon, hová megy, honnét jön, hogy akármit hall vagy lát, vidám hírnél egyebet nekünk ide be ne hozzon kívülről.

Minekutána így nagyjában kiadta emez parancsait, melyeket mind egy értelemmel helyeseltek, vidáman felállt, és így folytatta:

- Vannak itt kertek, vannak itt rétek, vannak egyéb kellemetes helyek; menjen hát ki-ki kedve szerint szórakozni, és ha elüti a hármát, mindenki legyen itt, hogy még hűvösben asztalhoz ülhessünk.

Minekutána tehát az új Királynő elbocsátotta a vidám társaságot, az ifjak a szép hölgyekkel együtt, mulatságos beszélgetés közben, lassú léptekkel elszéledtek a kertben, hol tarkabarka lombokból szép koszorúkat kötöttek, és szerelmes dalokat énekeltek. És minekutána itten időztek mindaddig, mígnem a Királynőtől nyert szabadságok ideje lejárt, hazatértek s látták, hogy Parmeno buzgón megkezdte hivatalos munkáját; mert ahogy beléptek az egyik földszinti terembe, látták, hogy az asztalok meg vannak terítve patyolatfehér terítőkkal, s rajtok ezüstösen csillogó poharak, és minden-minden telehintve rekettyevirággal: minekutána a Királynő parancsára megmosták kezöket, a Parmenótól megszabott rendben valamennyien asztalhoz ültek. Felhordták az ízletesen elkészített fogásokat, és felvonultak a legfinomabb fajta borok; a három szolgál pedig azon nyomban nesztelenül hozzáfogott a felszolgáláshoz. Mivelhogy minden pompás volt, a rend pedig kifogástalan, valamennyien felvidultak, és kellemes tréfálgatás közben derűs hangulatban ettek. Asztalbontás után a Királynő parancsot adott, hogy hozzák elő a hangszerket (mivelhogy a hölgyek, s hasonlóképpen az ifjak is, mind tudtak táncolni, s némelyikök pompásan muzsikált és énekelt); a Királynő parancsára Dioneo lantot ragadott, Fiammetta pedig hegedűt, s rázendítettek valamely kellemes táncmuzsikára. A Királynő tehát, minekutána a cselédséget elküldötte enni, a többi hölgyekkel s a két ifjúval összefogódzkodott, s lassú lejtéssel táncba kezdett: a tánc után pedig kedves és víg dalokat kezdtek énekelni. Így szórakoztak mindaddig, mígnem a Királynő jónak látta, hogy aludni térjenek: elbocsátotta tehát valamennyiöket, mire az ifjak szobáikba vonultak, melyek külön voltak a hölgyek szobáitól; ottan pedig pompásan megvetett ágyakat leltek, s minden éppen úgy teli volt virággal, mint a terem; szakasztott így volt a hölgyek szobáiban is; levetköztek tehát, s nyugalomra tértek.

Alighogy a délutáni hármát elütötte, a Királynő fölkel, fölkelte a többi hölgyeket s az ifjakat is, mert mint mondotta, ártalmas dolog túlságosan sokat aludni napközben: kimentek hát egy kis rétre, hol magasra nőtt a zöld fű, s hová a napsütés nem tudott behatolni; ottan, hol egy kis szelíd szellő fuvalmát érezték, a Királynő parancsára mind letelepedtek körben a zöld fűbe, s aztán a Királynő beszélt hozzájuk:

- Miként látjátok, a nap magasán jár, s nagy a forróság, s nem hallszik egyéb nesz, csak a tücskök ciripelése az olajfák között; annyi bizonyos: ostobaság volna most máshová mennünk. Itt szép és hűvös, s amint látjátok, van itt ostábla és sakkjáték, s mindenki elszórakozhat, ahogy éppen kedve tartja. Ha azonban rám hallgatnátok, nem játékkal mulatnók el a napnak emez forró szakát, hanem azzal, hogy történeteket mesélünk egymásnak; mivel a játékban az egyik fél rendszerint elkomorul, a másik fél pedig, vagy aki nézi, nem sok örömet lel benne, holott az elbeszélés az egész társaságnak élvezetet szerezhet, mivelhogy az, aki mesél, az egész társasághoz szól. Még be sem fejezi egyitek is a maga novelláját, mikor a nap máris nyugovóra hajlik, a forróság alábbhagy, és mi élvezetes sétára indulhatunk, amerre éppen kedvetek tartja; azért tehát, ha javallatomat helyeslitek (mivelhogy ebben hajlandó vagyok kedvetekre tenni), cselekedjünk ekképpen; ha pedig nem helyeslitek, akkor az estebéd órájáig foglalatoskodjék mindenki abban, amiben leginkább kedvét leli.

A hölgyek és ifjak egy értelemmel úgy határoztak, hogy novellákat fognak mesélni.

- Nos hát - szólott a Királynő -, ha így határozotok, ím ez első napot illetően rendelem, hogy kinek-kinek szabadságában legyen tetszése szerint megválasztania elbeszélése tárgyát.

Annak utána odafordult Pamfilóhoz, ki jobbán ült, és nyájasan odaszólt neki, hogy kezdje meg a sort valamely elbeszélésével. Pamfilo tehát, miközben valamennyien szavát lesték, a parancs hallatára azon nyomban ekképpen fogott szóba.